

Hudra Klára

Altárna

Szász Sándor kiállítása

→ Fészek Galéria, Budapest

→ 2012. május 21 – június 15.

SZÁSZ SÁNDOR pályakezdőként, egyetemistaként állított ki először a Fészek Galériában, s az azóta eltelt időben egy-egy festményciklusát újra és újra bemutatja a Kertész utcában. Mostani, nyár eleji kiállítása több szempontból is rendhagyónak mutatkozott. Kettős művészi megnyilatkozás lett ez a tárlat; Szász Sándor és DRAGOMÁN GYÖRGY író egymásra találása egy egyszerre nagyon személyes, ugyanakkor hűvös tárgyilagossággal kezelt, drámai tematika mentén.

Szász eddigi pályafutása során a tájképfestészetnek, annak a műtípusnak kötelezte el magát, amelynek jellemzője lett esetében a 21. századi, ám a romantikában gyökeredző egyaránt realista és látomásos tájbrázolás. A közös origó az író és a festő számára Erdély, földrajzilag Marosvásárhely és környéke, időben pedig a kora ifjúság. Így történhetett, hogy aztán – tehetségüket a Kárpát-medencében kibontakoztatva – a két fiatal művész gyerekkoruk emlékeiből merítkező alkotói útja során egyszer csak összetalálkozott.

A találkozás „színhelye” egy elárasztott falu/város, a román diktatúra mementója. Dragomán ennek kapcsán írta meg short story-jait, a novellányi rövid, csattanós elbeszélés-sorozatát, a *Gátat*. Abszurd, mondhatnánk műfajára tekintettel, de a tartalom ennél gubancosabb: a látszat-idillt, vagy legalábbis a békésnek tűnő felszín alatt felsejlő drámát és annak „valószínűsödéseit” mutatják meg ezek a novellák – s az sem véletlen, ha a tanult befogadónak ANTONIONI kultikus *Nagyítása* jut eszébe. A történet-fűzér főszereplői jó barátok: Brenner és Csekics doktor, akik egy városra épült völgyzárógát mellett élnek. Ez a település a valóságban Bözödújfalun, ahol a világhálón szemléltetett képek tanúsága szerint manapság a zöldellő völgyben hullámzó víztükörről kimagasló templomtorony omladéka jelzi csupán, hogy a mélyben az egykori katolikus, unitárius, görögkatolikus és a székely szombatos hívek fohászai vannak eltemetve. Európában páratlan ökumenikus közösség élt itt. „Legyen e hely a vallásbéke helye és szimbóluma.” (A mai

napig nem lehet tudni minek kellett a gát.

A vizet semmire nem használják 1989 óta, amikor is a forradalom előtt egy perccel megépítették a gátat, elűzve a lakosságot, akik közül sokan a közelben megépített gettóban tengődnek. Időközben a turisták és az öngyilkosjelöltek egyaránt megkedvelték a helyet.)

Szász kiállítása az író soraival indít, a *Gát* ciklus *Hal* című fejezetével, ahol arról olvashatunk, hogy az elárasztott falut/várost naphosszat bámuló Brennernek, az alibi-pecásnak a „lentiek” egy halat (csukát) küldenek, s megkérik, menjen el. „Felnézett, a nő arcára, a nő biccentett, mosolygott: – Lentről küldik mondta. – Azt üzenik magának, hogy menjen el innen. Ne bámulja többet a vizet. Nagyon idegesítő a nézése.”

Dragomán literatúrája az érthetetlenül működő világ (a diktatúra és sajnos napjaink világa) díszletei között élhető élet empirikus szür-reáliája, amely mögött – konkrétan alatt – csak utalások, közvetítők által sejthető a láthatatlanná vált borzalom. „– Azt ugye tudja, hogy van ott egy város a víz alatt? – kérdezte. A fiú bólintott. – Mesélték. Brenner belemarkolt a pulóverbe, maga felé húzta: – Na, és látott belőle valamit? – kérdezte, az ujjai között víz szivárgott a gyapjú rostjaiból. A fiú megrázta a fejét, próbált hátralepni: – Csak a vízre emlékszem...”

Szászt a földi post mortem állapot megjelenítése, láthatóvá tétele érdekli: „Ez a táj az enyém, ez az elb..., meggyötört táj” – mondja szűkszávúan. Nagyméretű vásznain mint egy alkímista lombikjában mérlegeli a common sense, a kollektív tudatalatti vizuális kultúránktól, s az ún. tömegkultúrától (katasztrófafilmek, komputerjátékok, sci-fi, képregény) megkülönböztetett formanyelvét, saját, kiművelt festőiséggel,

1 Dragomán György: *Gyógyulás* (a *Gát* ciklusból)

SZÁSZ SÁNDOR
Holtág, 2012.
olaj, vászon, 75 x 160 cm

kolorizmussal megfogalmazott természetvízióit. Vásznaí festőiek, a szó legjobb értelmében, az ábrázolt apokaliptikus, organikus és ipusztúriális formák (pl. a *Fülke*, a *Lokátor*, a *Zsilip*, a *Tündérkert*, az *Ördögárok*, a *Holtág* című képeken), vagy az *Altárna* feketélló vízében felderengő férfi alakja, nos, ezek a formák a fekete-szürkében homályló, mégis színtónusokban kellően differenciált, pasztózusnak ható felületek perspektivikus középpontjában jelölődnek ki. Olajosan fénylenek a már-már absztrakt színmezők, melyeket bevallottan koncepcionálisan alakít ki a művész, hogy aztán keze nyomán a táj a romantika kialakította tájkép mint műtípus kortárs leszármazottjává lehessen.

(A modern analógiák Kiefer, Polke, Richter és a nyolcvanas-kilencvenes évek.) A táj a jelekből építkező művészi gondolkodás és a narráció között kreál közvetlen kapcsolatot, ami egy olyan paradoxont eredményez, amelyben a látható ábrázolás hihetően reálisnak, bevettnek tűnik, mint például az átitatott talaj, a sötétlő víz, az amortizálódó gépek, összetört jégtömbök, betontömbök(?), leszakadt lépcsősorok, elveszett horizontok. Mégis a részletmegoldások a nonszensz öntörvényűség irányába billentik a látszat szerint sztereotip élményt, furcsa módon magától értetődően.

MÁRTON LÁSZLÓ Dragomán első regényéről, *A pusztítás könyvéről* vélekedik úgy, hogy a mű egy térregény, egy szoros értelemben vett negatív utópia, melyben a tér által meghatározott rend zsarnoki módon működik. Szász Sándor képeire szintén alkalmazható a fenti tétel, miszerint a tér, a közlés és a festés tere definiálja a műveket. Az időtlenségbe merevedett, pusztulásra ítélt természet részleteiben azonban, miként Szász Sándor korábbi munkáin (*Atlantisz*, *Holdfolyósó*) az ember a végtelennel találkozik, a kép fragmentum a virtuális térben. Szász nyíltan is megidézi ezt a múltutazást, a romantikus attitűdöt, a művész szubjektumának a természeti erőkre kinagyító akarátát: az *Ördögárok* című festménye C.D. FRIEDRICH *Jeges-tengerének* (*A hajótörött Remény*, 1822) remake-je. A festő tehát visszavezet a romantika imitatív, ábrázoló és ugyanakkor expreszszív stílusához, egyrészt. Másrészt nyoma sincs annak a lelkesültségnek, amellyel a romantikusok (Rungétől Turnerig) a vélt vagy valós kihívások élvezetének adták át magukat (ld. Byront, miként átússza a Hellészpontoszt, majd életét áldozza a görög szabadságért). Az *Altárna* fekete folyamában keresgélő férfi nem pompás tengeri viharok adrenalin- és ego-növelő történetében lép fel, nem is az északi hegyormok fenyegető és fenséges kihívásaival néz szembe melankolikusan, hanem a sötétlő, semmivé lett veszteséggel és a túléléssel. A kiállítás képei az immanens – zsilipek (ténylegesen és képletesen) határolta – infernó megjelenési formái.

SZÁSZ SÁNDOR
Ördögárok, 2012, olaj, vászon, 125 x 185 cm

SZÁSZ SÁNDOR
Zsilip, 2011, olaj, vászon, 110 x 185 cm

SZÁSZ SÁNDOR
Tündérkert, 2011, olaj, vászon, 145 x 195 cm